

2019. Вип. 30. С. 562–567. [in Ukr.].

16.Shmotkin, O. V. Prava osoby yak ob'iekt natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Individual rights as an object of national security of Ukraine]. URL:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12527/Shmotkin_Prava_osoby.pdf. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleh Nalyvaiko, Nataliya Bratishko. Human rights as an object of national security of Ukraine.

The article examines the concept of human rights, their meaning, the relationship with guarantees of observance and protection. The classification of types of human rights and freedoms is carried out. Guarantees of legality of restriction of rights are analyzed. The main aspects of human rights as a subject of national security of Ukraine are considered. Considering the problems of national security system management as a materialization of the regulatory strategy of this body, it is important to consider the role of law in this process. Law, as a regulator of public relations, is one of the effective tools, on the one hand, on the other - as a means of optimizing the functioning of the system of national security, in particular. It is determined that human rights are the main criterion for assessing the quality of statehood, the degree of its democracy, commitment to the legal basis, morality, universal values. Thus, human rights and freedoms and their guarantees determine the content and direction of the state. The issues of realization, protection and defense of human rights have become especially important in the context of modern negative factors, including military aggression in eastern Ukraine, economic crisis, quarantine restrictions, etc. It is concluded that human rights are closely linked to their security. According to the current UN classification, the satisfaction of citizens' rights should take place in the following areas of its security: economic security, health security, environmental, public, political, personal and food security. Today, human rights and freedoms are one of the most important objects of national security in Ukraine. By fixing real protection and guaranteeing the rights and freedoms of the individual in a particular community, human rights can act as a humanistic guideline for the development not only of the state as a whole, but also of the national security system formed in the country.

Keywords: *Constitution of Ukraine, human rights, national security of Ukraine, legal guarantees, human security.*

УДК 347.958

DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-36-41

Олександра НЕСТЕРЦОВА-СОБАКАРЬ[®]

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УЧАСНИКИ ПРОЦЕСУ ТА ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ГЕТЬМАНЩИНИ

Наведено результати дослідження особливостей статусу учасників процесу в цивільному судочинстві в українській козацькій державі, а також основні групи доказів, які використовувались в українських судах у відповідності до тогочасних джерел права, які містили процесуальні норми та використовувались судами. Зазначається, що внаслідок історичної політичної ситуації, що склалась в Гетьманщині, на її землях застосовувались джерела польського та литовського права (наприклад, Литовські статuti), акти гетьманської влади, російське законодавство, й традиційно тривалий час домінувало звичаєве право, козацьке звичаєве право. Розглядаються характерні риси цивільного процесу, що розпочинався за усним або письмовим зверненням, сторонами могли бути чоловіки з 18 р. та жінки з 14 р. У Гетьманщині існував інститут представництва сторони як захисника та адвоката, також представником сторони могли бути батьки або родичі.

Ключові слова: *цивільний процес, джерела права, Литовський статут, російське законодавство, присяга, представник сторони, свідчення свідків.*

© Нестерцова-собакарь О. В., 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0712-4076>

aasobakar77@ukr.net

Постановка проблеми. Українська національна правова система, цивільне та цивільно-процесуальне право лише відносно нещодавно стали розвиватись у контексті західного цивілізаційного простору, тобто після отримання незалежності 1991 р., до цього перебуваючи протягом 70 років у соціалістичному радянському таборі із недемократичною тоталітарною каральною системою. Однак не можна стверджувати, що наука цивільного процесуального права не може спиратись на вітчизняні історичні традиції, оскільки українці неодноразово творили власну державність. Такими прикладами, одними із найяскравіших, можна назвати Українську Народну Республіку, Українську Державу П. Скоропадського, Західноукраїнську Народну Республіку, законодавство яких, хоч і дані держави не довго існували, відповідало передовому європейському досвіду.

Якщо вдивлятися у більш давні часи, яскравим періодом вітчизняної історико-правової традиції можна назвати існування Гетьманщини, або української козацької держави. Перед тим, як вона була поглинута та інкорпорована до складу Російської імперії остаточно, а її автономія ліквідована, тут існували вітчизняні судові інституції, й цивільний судовий процес мав характерні риси та особливості. В умовах незалежності та свободи наукової думки, відсутності цензури й табу на деякі теми дослідження, висвітлення проблематики історії цивільного процесу на українських землях саме в умовах існування української козацької державності має значну актуальність; оскільки згодом більшість наших земель опинились у складі Російської імперії, а потім у складі СРСР, тому тут стали діяти цивільні процесуальні норми і традиції зазначених державних систем, а наукові дослідження проводяться із врахуванням відповідних інтересів або самодержавства, або радянської компартійної влади та комуністичної ідеології.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. До наукового доробку з проблематики дослідження аспектів особливостей учасників та доказів у цивільному судочинстві Гетьманщини, загальної проблематики історії цивільного процесу на українських землях здійснили внесок такі вітчизняні та закордонні дослідники: І. Бойко, О. Гетманцев, В. Горобець, Д. Курило, В. Месяц, Т. Остапенко, А. Пашук, М. Слабченко, Д. Слинко та ін.

Метою статті є аналіз особливостей учасників цивільного процесу, доказів, які використовувались у цивільному судочинстві Гетьманщини за тими джерелами права, що діяли в той час на українських землях.

Виклад основного матеріалу. Задля того, щоб збагнути заплутаність різноманітних джерел права, якими користувались суди за часів Гетьманщини, необхідно частково розкрити політичну ситуацію, в якій опинилась козацька державність в XVII ст. та XVIII ст. Протягом 1648–1654 рр. тривала Національна визвольна війна, яку очолив Б. Хмельницький, апогеєм якої стало утворення на відвойованих у Речі Посполитій українських землях козацької гетьманської держави із республіканським устроєм, однак внаслідок Переяславської Ради 1654 р. та подальших міжнародних угод новостворена держава підпала під протекторат Московії у якості автономії. Уже із даного моменту влада Московії (називатись Російська імперія вона стала лише XVIII ст. при Петрі I на початку XVIII ст.) почала поступовий наступ на автономні права та привілеї, експансію культурну, економічну, адміністративну та правову. Наслідком такої експансії стала остаточно інкорпорація Гетьманщини до складу Російської імперії у 1780-х рр., коли на українські землі було поширено «звичайний» намісницько-губерніальний устрій імперії.

Факт перебування українських земель, на яких була утворена козацька держава, у складі Речі Посполитої, сприяв тому, що в судах у цивільному та кримінальному процесі судді користувались Литовським статутом. Внаслідок впливу та втручання у справи Гетьманщини росіян, тут, особливо із початку XVIII ст., стало активно поширюватись імперське законодавство (Соборне Уложення тощо). Окрім того, діяло звичаєве право, Магдебурзьке право в містах, акти гетьманської влади, церковне право, козацькі громади могли використовувати козацьке звичаєве право, в XVIII ст. відбувались кодифікації наявних тоді різноманітних актів, які також суди використовували під час судочинства. Ось в такій ситуації діяло цивільне судочинство в Гетьманщині. Ми розглянемо найбільш поширену практику, яка існувала в той час на українських землях у складі козацької держави. Звичаєве право, варто зауважити, діяло під час саме цивільних процесів і вплинуло на появу таких доказів, як «заклад», або «видавка», тобто задля підтвердження вагомості свідчень одна із сторін у разі програшу зобов'язувалась нанести шкоду своєму здоров'ю або вносила грошову заставу [4, с. 13]

Судова практика застосовувала звичаєве право при вирішенні цивільних справ, а тому в цей період набули поширення судові прецеденти, засновані на звичаях. Так, наприклад, за звичаєм у якості доказу розглядався „заклад” („видавка”), сутність якого полягала у тому, що

в разі виникнення спору (конфлікту) між сторонами, одна із сторін, аби довести свою правоту, пропонувала у якості застави певну суму грошей або зобов'язувалася нанести шкоду своєму здоров'ю в разі, якщо програє справу. На підтвердження таких обіцянок запрошувалися інші особи (свідки) [4, с. 13–14].

О. Гетьманцев хронологію існування Гетьманщини відносить у своїй періодизації історії становлення і розвитку українського цивільного процесуального права до третього періоду, який сягає другої половини XVII ст. – першої половини XX ст. Тобто від часів Переяславської Ради до падіння двох імперій, у складі яких перебували українські землі (Російська імперія та Австро-Угорщина). Така періодизація має обґрунтування, оскільки російське право вже активно поширювалось в козацькій державі, однак варто зауважити, що навіть після поширення наприкінці XVIII ст. російського імперського адміністративно-територіального устрою на Лівобережній Україні (землі Гетьманщини), ще до 1840-х років у судочинстві існували певні особливості й могли використовуватись, наприклад, Литовські статуту в якості джерел процесуального права [5, с. 85].

Якщо говорити про загальні риси цивільного процесу, особливо щодо сторін, які брали участь, а також особливості доказів, до часу активного втручання російського законодавства, судовий процес розпочинався за усним або письмовим зверненням. У зверненні вказувалась інформація про зміст спору, протилежну сторону та докази, які могли підтверджувати вимогу. Сторонами могли бути чоловіки із 18 р. та жінки з 14 р., існували обмеження щодо категорій осіб, які не мали змогу бути стороною конфлікту, а також категорії, від імені яких виступали обов'язково інші люди. За Литовським статутом суб'єктом процесу міг бути представник сторони. І такими представниками виступали батьки, родичі, адвокати (звісно, не в класичному значенні даного слова). Загалом, процес здійснювався на засадах змагальності, а сторони доводили сою правоту перед судом. У цивільному процесі існували й докази, а саме: показання свідків, зізнання сторони, письмові документи, речові докази, присяга. Щодо свідків також ставились вікові обмеження, до жінок та нехристиян [4, с. 14].

Одними із головних учасників процесу були процесуальні сторони, і сторона, яка виступала з вимогою в цивільному процесі, називалась по різному «повод», «поводовая сторона», «актор», «чолобитник», «доноситель» та ін. Варто зауважити, що сторона, яка належала до вищого стану, мала деякі переваги та мала більшу довіру зі сторони судді. Процесуальна правоздатність за Литовським статутом, російським законодавством та джерелами магдебурзького права не поширювалась на невільників або позбавлених честі (за деякі злочини в якості покарання «позбавляли честі», тобто позбавляли деяких прав, у тому числі свідчити в суді або виступати стороною), підданих церквою анафемі, осіб, які були з якихось причин піддані вигнанню (називались баніти) [6, с. 111–112]. Процесуально дієздатністю не володіли за Литовським статутом та магдебурзьким правом діти, марнотратники, хворі на психічні розлади, глухі, німі, жінки без чоловіка або опікуна. Недієздатними вважались неповнолітні особи, тобто чоловіки до 18 р. та жінки до 14 р.

Ще однією стороною процесу могли бути так звані співучасники; співучасть за тогочасними нормами виникала, коли на боці позивача чи відповідача (такі терміни, до речі, увійшли до обігу в судовій практиці вже у XVIII ст. [3]), або на боці обох, було декілька осіб. Співучасть здебільшого з'являлась у цивільних справах щодо права спільної власності на землю або майно. Заміна сторони відбувалась у випадках, якщо правонаступництва і вказування відповідачем на попередника. Існував й інститут представництва сторони. Їх в судових документах XVII ст. та XVIII ст. називали по-різному: прокуратор, патрон, адвокат, промотор, повірений та присяжний повірений (останні два використовувались згідно російської імперської практики). Здебільшого представники сторони залучались у випадках опікунства в інтересах підопічних та батьків в інтересах дітей [6, с. 112–113].

У Третньому Литовському статуті діяльність адвокатів здійснювалась згідно Розділу IV «Про суди і про суддів». В статті 55 вказувалось, що у справах, окрім деяких питань спадщини, сторона може вдатись до заступництва, й заступник або представник повинен сам відповідати та судитися, й представляти інтереси особисто в суді, а не через письмові документи тощо. У випадку, якщо заступник у всьому заміняв відповідача, то відповідач міг не брати участь в суді, а заступник або його представник судився й вирішував усі справи із позивачем. В статті написано, що всі листи, виписи, свідчення, докази, які позивач підготував по справі проти відповідача, має проти того заступника (представника) використати й пред'явити суду так, як і проти звинуваченого (відповідача), й «ім'я заступника як ім'я звинуваченого мають розуміти» [7, с. 161–162].

У свою чергу заступник (представник) не міг відкладати або переносити справу й повинен був сам відповідати й судитись до кінця справи. Згідно статті 56 потрібно було в

канцелярії суду засвідчити, що з якихось причин одна із сторін перекладала обов'язки на свого представника або заступника, або мати документальне засвідчення цього у місцевій самоврядній установі. Артикул 57 передбачав можливість надання заступника або представника інтересів стороні за рахунок держави. Такі гарантії на адвоката надавались вдовам та сиротам, а також такі, хто не міг виступати стороною або найняти захисника «через убожество і недостатки» [7, с. 164]. Варто зауважити, що до захисників, які за рішенням суду відмовляються від захисту таких категорій, передбачались санкції. Артикулом 58 передбачались умови, за якими особа не могла стати представником інтересів сторони: якщо особа виступає суддею або працює в судовій установі писарем або підсудком, також заборонялось бути представником інтересів представникам духовенства [7, с. 164–165].

Після посилення впливу російського імперського законодавства стала використовуватись відповідна практика щодо його представництва. Інститут судового представництва в Московії, а згодом Російської імперії, базувався на «Судебніках» 1487 та 1550 рр., основні норми згодом містились в Соборному уложенні 1649 р. (аналог Руської правди або Литовських статутів, власне, на основі багату в чому яких й розроблені були дані Улодження). Тут існував інститут повірених та представників, які з часом стали все більше відрізнятися, зважаючи на відокремлення цивільного процесу від кримінального. Після прийняття Петром I указу «Про форму суду 5 листопада 1723 р. представники стали не лише замінити сторону в суді, але й надавати правову допомогу під час судового процесу. Від Російської імперії пішла практика т. зв. «вуличної адвокатури», які надавали своєрідну юридичну консультацію, й такі особи називались «ябедниками» [2, с. 108; 8, с. 499].

В українських козацьких судах під доказами розумілись обставини, якими обґрунтовувались вимоги і заперечення сторін та на підставі яких формувалось переконання суддів про стосунки між сторонами. Позивач повинен був довести підстави позову, й відповідно відповідач завдяки доказам також наводив свої заперечення. У цивільних процесах іноді навіть накладали санкції на саме позивачів, які не могли навести достатньо обґрунтувань для свого позову. Наприклад, А. Пашук наводить такі історичні відомості: «Мешканці села Бистрика в 1722 році подали «супліку» на пана Олександра Маковського..., які безправно заволоділи землями і сіножатями села. Маковські знайшли підтримку з боку генеральної* військової канцелярії, а тоді генеральний військовий суд... вважаючи позов недоведеним, велів «их неправедных челобитчиков на пострах другим до турми отдати» [6, с. 113–114]. Хоча можна досить скептично ставитись до факту програшу звичайних селян проти представника привілейованих верств населення, особливо в питаннях нерухомості.

Серед тогочасних процесуальних норм виділяється ряд доказів, з яких одним з найголовніших є, власне, пояснення сторін, яке підкріплювалось присягою. Серед доказів поставали зізнання свідків. Логічні аргументи як свідчення сторін наводились у змагальному процесі, й перевага надавалась представникам вищого статусу в суспільстві, наприклад, у справах козак проти селянина або шляхтич проти селянина, перевага надавалась відповідно козаку та шляхтичу (нагадаємо, що не дивлячись на республіканський демократичний устрій, де усі верстви населення були вільними, все ж існували феодальні привілеї тих самих українських та польських шляхтичів, які вчасно обрали сторону та підтримували козаків під час Визвольної війни, чим зберегли власні привілеї та маєтності). З часом, особливо у XVIII ст., докази у вигляді свідчень сторін перестали бути лише в усній формі, усі свідчення повинні були надавати у письмовій формі, у випадку не надання таких доказів, інша сторона звільнялась від обов'язку наводити контраргументи [6, с. 114].

Одним із головних доказів були свідчення свідків. Свідки поділялись на дві категорії, а саме: на звичайних та офіційних. Офіційними свідками виступали особи, що перебували на державній службі – «возний» і «розшукувач» [1, с. 111]. За Литовським статутом 1588 р., артикулом 76, свідками допускались лише християни із хорошою репутацією, які не знаходились під підозрою, й перед тим, як свідчити, суд «має їм нагадати і зауважити, щоб пам'ятали про Господа Бога, про справедливість його і про поштивість свою» [7, с. 177].

Враховуючи набожність та силу впливу релігії на свідомість людей, це було суттєвою мотивацією свідчити правдиво. Згідно артикулу 77 визначалось, що доказами та їх спростуванням мають бути свідчення свідків або письмові докази, а найбільшої вагомості мали такі докази і спростування через присягу. Артикулом 78 висувались умови, за якими особа не мала змоги свідчити: особи, звинувачені за вчинення злочину, слуги та піддані за свого феодала, божевільні, відлучені від церкви [7, с. 177].

Суттєвим доказом виступала присяга, згідно артикулу 81, якщо сторона могла доказати правоту, якщо знайшла трьох свідків, однак за відсутності третього, сама особа свідчила під присягою й таким чином виграла справу (однак, це не діяло, якщо процес йшов про зе-

мельну нерухомість). Відмова від присяги вважалась згідно артикулу рівнозначно програву [7, с. 178]. Артикулом 82 письмовими доказами вважались записи на маєтки й інші записи та заяви і свідчення з канцелярських книг, судових, земських, монастирських, із печатками й підписами.

Висновки. Отже, за часів Гетьманщини суди в питаннях процесу користувались широким спектром різноманітних джерел, а саме Литовськими статутами, польськими актами, актами гетьманської влади, кодифікаціями наявних усіх актів, якими користуються судові установи, російським законодавством, магдебурзьким правом. У цивільному процесі існували привілеї та переваги у відповідності до правового статусу особи, а саме факт належності до вищої верстви населення. У питаннях правоздатності існували особливості у вигляді позбавлення такого права осіб, відлучених від церкви, позбавлених честі; процесуальною дієздатністю не володіли неповнолітні та жінки та деякі інші категорії, які страждали на психічні розлади або вади слуху. Існував в Україні й інститут адвоката або представництва інтересів сторони в суді, коли замість однієї зі сторін представник змагався з протилежною стороною. Існували й особливості в системі доказів: досить важливим та специфічним доказом була релігійна присяга, яка могла стати вирішальним аргументом задля перемоги у справі.

Список використаних джерел

1. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навч. посібник. Львів : Світ, 2000. 120 с.
2. Виссаров В. А. Проблемы периодизации истории адвокатуры в России. *Вестник Российского университета кооперации*. 2018. № 2 (32). С.106–110.
3. Гамбург Л. С. Козацькі суди та порядок розгляду справ у судово-адміністративних органах Гетьманщини. *Енциклопедія історії України*: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (гол.) та ін. Київ : Наук. думка, 2007. 528 с. : іл.. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Kozacki_sudy.
4. Гетманцев О. В. Особливості судоустрою і цивільного судочинства в період Гетьманщини (середина XVII ст.). *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. Вип. 525. : Правознавство. С. 12–16.
5. Гетманцев О. В. Формування та розвиток цивільного процесуального законодавства в Україні: питання історичної періодизації. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 644. : Правознавство. С. 82–87.
6. Пашук А. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII-XVIII ст. (1648-1782). Львів : Видавництво Львівського університету, 1967. 180 с.
7. Статути Великого князівства Литовського: У 3-х т. Том III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року : У 2-х кн. Кн. 2 ; за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса : Юрид. літ-ра, 2004. 568.
8. Швець Р. Ю. Адвокатура на українських землях у складі Російської імперії. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 498–501.

Надійшла до редакції 31.05.2021

References

1. Boyko, I. Yo. (2000) Derzhava i pravo Het'manshchyny [State and law of the Hetmanate]: navch. posibnyk. L'viv : Svit. 120 s. [in Ukr.]
2. Vissarov, V. A. (2018) Problemy periodizatsyi istorii advokatury v Rossii [Problems of periodization of the history of advocacy in Russia]. *Vestnik Rossiyskogo universiteta kooperatsyi*. № 2 (32). S.106–110. [in Russ.]
3. Hamburh, L. S. Kozats'ki sudy ta poryadok roz'hlyadu sprav u sudovo-administratyvnykh orhanakh Het'manshchyny [Cossack courts and the procedure for consideration of cases in the judicial-administrative bodies of the Hetmanate]. *Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny*: T. 4: Ka-Kom / Redkol.: V. A. Smoliy (hol.) ta in. Kyuyiv : Nauk. dumka, 2007. 528 s. : il.. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Kozacki_sudy. [in Ukr.]
4. Hetmantsev, O. V. (2010) Osoblyvosti sudoustroyu i tsyvil'noho sudochynstva v period Het'manshchyny (seredyna XVII st.) [Features of the judiciary and civil proceedings in the Hetmanate (mid-XVII century.)]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu*. Vyp. 525. : Pravoznavstvo. S. 12–16. [in Ukr.]
5. Hetmantsev, O. V. (2013) Formuvannya ta rozvytok tsyvil'noho protsesual'noho zakonodavstva v Ukrayini: pytannya istorychnoyi periodyzatsiyi [Formation and development of civil procedural legislation in Ukraine: issues of historical periodization]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu*. Vyp. 644. : Pravoznavstvo. S. 82–87. [in Ukr.]
6. Pashuk, A. (1967) Sud i sudochynstvo na Livoberezhniy Ukraini v XVII-XVIII st. (1648-1782) [Formation and development of civil procedural legislation in Ukraine: issues of historical periodization]. L'viv : Vydavnytstvo L'vivs'koho universytetu. 180 s. [in Ukr.]

7. Statuty Velykoho knyazivstva Lytovs'koho [Statutes of the Grand Duchy of Lithuania]: U 3-kh t. Tom III. Statut Velykoho knyazivstva Lytovs'koho 1588 roku : U 2-kh kn. Kn. 2 ; za red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pan'kova. Odesa : Yuryd. lit-ra, 2004. 568. [in Ukr.]

8. Shvets', R. Yu. (2019) Advokatura na ukrayins'kykh zemlyakh u skladi Rosiys'koyi imperiyi. *Porivnyal'no-analitychne pravo*. № 6. S. 498–501. [in Ukr.]

ABSTRACT

Oleksandra Nestertsova-Sobakar. Participants in the procedure and evidence in the civil judicial proceedings. The study deals with the peculiarities of the status of participants in civil proceedings in the Ukrainian Cossack state, as well as the main groups of evidence used in Ukrainian courts in accordance with contemporary sources of law, which contained procedural rules and were used by courts. It is noted that due to the historical political situation in the Hetmanate, sources of Polish and Lithuanian law (for example, Lithuanian statutes), hetman's powers, Russian law were used on its lands, and traditionally for a long time customary law, Cossack customary law. Characteristic features of the civil process, which began orally or in writing, were considered.

The parties could be men from 18 and women from 14. In the Hetmanate there was an institution of representation of the party as a defender and lawyer, as well as parents or relatives. It is stated that procedural legal capacity did not extend to slaves, persons deprived of honor, excommunicated, exiles, and procedural legal capacity was not possessed by children, mentally ill, deaf or dumb, women who did not have a husband or guardian, and minors (men up to 18 years and women up to 14 years).

The norms of the Lithuanian Statute of 1588 concerning the status of the party's representative, his role in the process, the grounds on which a person could not become a party's representative (court employee, clergyman's representative) are revealed. The main groups of evidence are covered, namely the personal testimony of the parties (in which the testimony of a person who had a higher legal status than the other party in court was considered more reliable), the testimony of witnesses, the conditions under which a person cannot be a witness, categories of witnesses ordinary and official), features of the use of religious oath as evidence, the involvement of written documents.

Keywords: *civil proceedings, sources of law, Lithuanian statute, Russian legislation, oath, party representative, witness testimony.*

УДК 340

DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-41-46

Андрій РИБАЛКІН[©]

кандидат юридичних наук,

доцент

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Марія ТАРАНІНА[©]

студентка

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Досліджено політичну корупцію як одну з найбільших загроз національній безпеці України. Досліджено сучасний стан корумпованості нашої держави відповідно до статистичних показників міжнародних незалежних організацій. Визначено детермінанти політичної корупції, зокрема: безпосередньо політичні, правові та управлінські. Проаналізовано нормативно-правові акти у сфері запобігання і протидії корупції в Україні. Визначено суб'єктів протидії корупції у нашій державі. На основі виконаного аналізу запропоновано додати до переліку уповноважених суб'єктів інститути громадянського суспільства для підвищення довіри населення до органів публічної влади, а також для постійного контролю й нагляду.

© Рибалкін А. О., 2021

kafedra_zpd@ukr.net

© Тараніна М. В., 2021

kafedra_zpd@ukr.net